

ביאורים

המניעים המביאים בני אדם להתחיל במסע חיפוש רוחני מגוונים ושונים. ריה"ל בוחר בדמותו של מלך הממלכה הכוזרית כבסיס עליו יישען ספרו הגדול. מדוע בחר דווקא בדמות המלך? לעתים, נדמה למסתכלים מבחוץ, שהאמונה הינה סוג של חולשה אנושית. חולשה זו נובעת מחוסר הקיים בתחום אחר - כלכלי, חברתי, נפשי וכדו'. במידה וחוסר זה היה מתמלא, לא היה מבקש האדם אחר האמונה. היו שהגדילו וטענו שהאמונה הינה סם מרדים שתפקידו להשכיח מבני האדם את מחסורם בתחומים אחרים.

אולי כדי להפריך טענה זו בוחר ריה"ל דווקא בדמות המלך כאבטיפוס למחפש האולטימטיבי. זה המלך הגדול אשר דבר לא חסר לו: לא בעושר, לא בכבוד ולא בכוח. והנה, דווקא מלך זה איננו מסתפק במצבו ויוצא לחפש אחר האמונה השלמה. האמונה איננה אפוא תחום זניח בחיי האדם, היא צורך פנימי שיתעורר גם לאחר שדבר אחר לא יחסר לנו.

למלך אף לא חסרה דת - הוא כהן גדול ומקריב קורבנות, אך זה לא מספק אותו. הוא מחפש אמונה המתבטאת במעשה. בכך פותח בפנינו ריה"ל את הציר עליו טובב הספר - כוונה מול מעשה. 'כוונה' איננה רק ההתכוונות במעשה מסוים; ריכוז ותשומת לב. הכוונה עליה מדובר כאן היא תנועה נפשית פנימית, השתוקקות אל הנשגב, העליון, המוחלט. זוהי התשוקה הקיימת באנושות כולה אל האמונה. החידוש אליו מכוון אותנו המחבר הוא שנפשנו לא מסתפקת בתשוקה בלבד, היא רוצה שתשוקה זאת תתבטא בחיים שלנו. האמונה בצורתה הלא-מעובדת לא מספקת את המלך שמייצג את המחפש האולטימטיבי. הוא מחפש אמת שיוודת לפרטי החיים; אמת שמתבטאת ב'מעשה רצוי'.

הבסיס למסע האמוני הוא ההנחה שכולנו חווים את ההשתוקקות לבורא עולם ומבקשים לדעת מהו המעשה הרצוי שיבטא תשוקה זו בצורה נאמנה.

הרחבות

1. רקע היסטורי

ספר הכוזרי נכתב לפני כ-900 שנה על ידי רבי יהודה הלוי. הספר פותח בסיפורו של מלך כוזר ותהליך התגיירותו. האם סיפור זה הוא רק מתודה ספרותית של ר' יהודה הלוי או מעשה שהיה אכן כך היה? היום ברור ללא כל ספק שממלכת הכוזרים היו הייתה. עם הכוזרים היה מצאצאי הטורקים ודיבר בניב טורקי. שטח ממלכתו השתרע בין רוסיה לטורקיה. הממלכה התקיימה מאות שנים לפני כתיבת ספר הכוזרי, נחרבה במהלך השנים ויהודיה התבללו או השתלבו בקהילות יהדות אירופה.

2. מלאך שמוביע בחלום

היה בא אליו המלאך בלילה ואומר לו: "פננתך רצויה ומעשיך אינם רצויים". הגמרא במסכת ברכות [נה:]: אומרת שישנם שני סוגי חלומות; חלום שמגיע על ידי שד - עליו נאמר "וחלמות השוא ידברו" [זכריה י ב], וחלום שמגיע על ידי מלאך - עליו נאמר "בחלום אדבר בו" [במדבר יב ו]. הרב קוק הסביר שאדם שמחשבותיו הם מחשבות כלליות וטובת הציבור עומדת לנגד עיניו - חולם על ידי מלאך שהוא שליחו של הקב"ה כדי לתקן את עולמו. לכן מלך כוזרי, שהוא איש טוב ומחפש אמת ומן הסתם מנהיג ממלכתו בחסד, חולם חלום שבו מלאך הוא זה שמעוררו מטעויותיו [עין אי"ה ברכות ב ט, סז].

3. תפקיד לומדי הכוזרי

והמשפילים בינו. מה פירוש חתימתו זו של ריה"ל? בעל 'קול יהודה', ממפרשי הכוזרי החשובים, מסביר שספר זה הוא קטן המכיל את המרובה. אין אפשרות להרחיב ולהעמיק די הצורך בספר. תפקיד המשפילים הוא לקחת את תמצית הדברים, להרחיבם ולבארם, ולגלות עומקים נוספים בסוגיות המתלבנות בספר.

שאלות לדיון

מדוע הספר חובר על רקע סיפור היסטורי? איזו משמעות יש בצורת הכתיבה בסגנון של דו שיח בין שני אנשים?

למה אנו קוראים 'חלום'? האם לחלומות שאנו חולמים בשינה או לשאיפות שלנו שאותם אנו רוצים להגשים? האם יש קשר ביניהם?

הלימוד מוקדש לעילוי נשמת משה אריה בן שמואל ז"ל

הכוזרי

מאמר ראשון

חלומו של מלך כוזר

א נשאלתי על מה שיש עמי מן הטענות על החולקים עלינו מן הפילוסופים ואנשי הדתות, וכן על הפורשים החולקים על הצבור. ונזפרתי במה שפכר שמעתי מטענות החבר אשר היה אצל מלך הפוזרים, הנכנס לדת היהודים לפני פארבע מאות שנה, כמו שנודע, והבא בספר דברי הימים, שנשנה עליו חלום פאלו מלאך מדבר עמו ואומר לו: "פננתך רצויה אצל אלהים, אבל המעשה שלך אינו רצוי". והוא היה משתדל מאד בעבודה בדת הפוזרים, עד שהיה משירת בעבודת ההיכל והקרנות בעצמו בכונה זפה וגמורה. וכלל שהיה משתדל במעשים ההם, היה בא אליו המלאך בלילה ואומר לו: "פננתך רצויה ומעשיך אינם רצויים". וגרם לו זה לחקר אודות הדתות והאמונות, והתנהד לבסוף הוא וקהל הפוזרים. והיו מטענות החבר פאלה שהניחו את דעתי והתאימו לאמונתי, ולפיכך ראיתי לקבע הטענות ההן כמו שהיו, והמשפילים בינו.

פניית המלך לפילוסוף

אמר כי פאשר ראה מלך הפוזרים בחלומו כי פננתו רצויה אצל אלהים ומעשהו איננו רצוי, וצוהו בחלום לבקש המעשה הנרצה אצל אלהים, שאל פילוסוף על אמונתו.

